

Kódex výskumnej integrity a etiky na Slovensku

Kódex výskumnej integrity a etiky na Slovensku

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Zostavovatelia Kódexu výskumnej integrity a etiky na Slovensku vymenovaní MŠVVaM SR:

Koordinátorka: RNDr. Soňa Ftáčniková, PhD.

prof. MUDr. Jozef Glasa, CSc., PhD.

prof. RNDr. Peter Fedoročko, CSc./doc. JUDr. Simona Ferenčíková

prof. PhDr. Alexandra Bitušíková, CSc./doc. Andrea Klimková

Mgr. Róbert Karul, PhD.

prof. Ing. Ján Híveš, PhD.

Mgr. Jitka Dobbersteinová

Mgr. Beáta Bellerová, PhD.

prof. MVDr. Juraj Koppel, DrSc.

prof. JUDr. Mgr. Jana Šimonová, PhD.

doc. RNDr. Zdenka Krajčovičová, PhD., MPH

RNDr. Mgr. Zuzana Hrabovská, PhD.

prof. Ing. Dušan Petráš, PhD.

MUDr. Ljuba Bacharová, DrSc., MBA

Mgr. Vladimír Bilohuščin, PhD.

Obsah

Preambula.....	3
Článok 1. Základné pojmy	4
Článok 2. Rozsah pôsobnosti	5
2.1. Odborné činnosti v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce.....	5
2.2. Inštitúcie a organizácie (právnické osoby) pôsobiace v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce	5
2.3. Pracovníci (fyzické osoby) pôsobiaci v inštitúciách a organizáciách vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce, ako aj pracovníci pôsobiaci samostatne	6
2.4. Súlad kódexu s legislatívou a vzťah k iným predpisom.....	6
Článok 3. Etické hodnoty, princípy a normy výskumnej integrity.....	7
3.1. Všeobecné etické hodnoty, princípy a normy	7
3.2. Etické hodnoty, princípy a normy vedeckej a výskumnej praxe.....	7
Článok 4. Porušenia výskumnej integrity a etiky	13
4.1. Závažné porušovania výskumnej integrity a etiky	13
4.2. Pochybné vedecké praktiky	13
Článok 5. Etická komisia a riešenie porušenia a obvinenia z porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky.....	17
5.1. Etická komisia.....	17
5.2. Všeobecné princípy riešenia potenciálneho porušenia pravidiel výskumnej integrity a etiky.....	17
5.3. Odporúčania: Procedúra preskúmania porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky.....	19
Článok 6. Záverečné a prechodné ustanovenie	20

KÓDEX VÝSKUMNEJ INTEGRITY A ETIKY NA SLOVENSKU

Preambula

Kódex výskumnej integrity a etiky na Slovensku (ďalej len „kódex“) je spoločným vyjadrením etických záväzkov a požiadaviek výskumnej integrity, ktoré sú záväzné pre všetkých odborných vedeckých a akademických pracovníkov¹ v oblasti vedy a výskumu, ako aj pre všetky štátne alebo súkromné organizácie (v prípade financovania z verejných zdrojov) a inštitúcie, ktoré plánujú, hodnotia, vykonávajú, publikujú alebo financujú základný alebo aplikovaný výskum a vývoj na území Slovenskej republiky vrátane ich účasti v medzinárodnej vedeckej alebo technologickej spolupráci. Poslaním kódexu je prispievať k všeobecnému a integrálnemu dodržiavaniu náročných etických požiadaviek, ako aj k predchádzaniu neetického a nečestného konania a správania v oblasti vedy, výskumu a vývoja, a tým prispieť k zvyšovaniu ich kvality a dôveryhodnosti v domacom i v medzinárodnom kontexte. Kódex nadväzuje na právne predpisy SR², právne záväzné akty Európskej únie a medzinárodné zmluvy a dohody³ a bol vypracovaný v súlade s Európskym kódexom správania a integrity vo výskume⁴. V oblasti vedy, výskumu, vývoja, ako aj akademickej činnosti uplatňuje a rozvíja všeobecne prijímané etické hodnoty, princípy a normy. Integrálnou súčasťou kódexu sú aj zásady akademickej integrity a etiky, pretože štúdium a vzdelávanie predstavujú neoddeliteľnú zložku ekosystému vedy a výskumu.

Riešenie porušenia a obvinenia z porušenia pravidiel výskumnej integrity a etiky je založené na princípoch spravodlivosti, nespôsobenia ujmy, dôveryhodnosti, rovnováhy práv a adekvátneho času na riešenie alebo nápravu⁵.

¹ V texte sa používa zástupný mužský rod. Mužský rod v tomto kontexte označuje všetky osoby.

² Najmä zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 269/2018 Z. z. o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania a o zmene a doplnení zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov; zákon č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov; zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 55/2023 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 344/2004 Z. z. o patentových zástupcoch, o zmene zákona č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch a zákona č. 55/1997 Z. z. o ochranných známkach v znení zákona č. 577/2001 Z. z. a zákona č. 14/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňa zákon č. 517/2007 Z. z. o úžitkových vzoroch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov; zákon č. 242/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony; zákon č. 517/2007 Z. z. i úžitkových vzoroch a o zmene a doplnení niektorých zákonov; vyhláška č. 223/2002 Z. z. Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky, ktorou sa vykonáva zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon).

³ HE Framework Programme Regulation 2021/695: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695/oj>

HE WSpecific Programme Decision 2021/764: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0764>

⁴ [The European Code of Conduct for Research Integrity - ALLEA](#)

⁵ ENRIO: Recommendations for the Investigation of Research Misconduct by ENRIO (2019) <https://www.enrio.eu/resources/?cat=6>.

Článok 1. Základné pojmy

Výskumná integrita je prvotná podmienka kvalitnej vedeckej práce spočívajúca v dôslednom dodržiavaní najvyšších profesionálnych a morálnych štandardov. Výskumná integrita je v tomto dokumente definovaná ako sumár integrity vedeckej práce a akademickej integrity.

Vedecká integrita je súbor zásad a etických hodnôt, deontologických záväzkov a profesionálnych štandardov, ktoré tvoria základ zodpovedného a korektného konania a správania tých, ktorí vykonávajú, financujú alebo hodnotia vedecký výskum, ako aj inštitúcií, ktoré ho podporujú a vykonávajú. Vedecká integrita je prvotnou podmienkou kvalitnej výskumnej práce spočívajúca v dôslednom dodržiavaní najvyšších profesionálnych, morálnych a etických princípov, štandardov, transparentnosti, vykonávania výskumu kriticky, bez predsudkov a v absolútnej integrite praxe a administrácie výskumu jednotlivcami alebo výskumnými inštitúciami. Hlavnými princípmi výskumnej integrity sú zodpovednosť, česťnosť, rešpekt a spoľahlivosť.

Akademická integrita je súborom hodnôt a pravidiel týkajúcich sa štúdia a vzdelávania, ktoré zabezpečujú, aby štúdium a vzdelávanie bolo založené na princípoch zodpovednosti a česťnosti. Integrita súvisí s morálkou a deontológiou študenta a pedagóga, ako aj vzdelávacej inštitúcie, vychádzajúc zo správnej študijnej a vzdelávacej praxe. Porušenie týchto princípov prešetruje disciplinárna, etická komisia alebo obdobný orgán zriadený inštitúciou vykonávajúcou vzdelávanie študentov.

Správna vedecká a výskumná prax predstavuje medzinárodný etický a vedecký štandard na plánovanie, realizáciu, hodnotenie a publikovanie výsledkov vedy, výskumu a vývoja, ako aj etický a vedecký štandard konania a správania všetkých subjektov (výskumníkov, výskumných organizácií a organizácií financujúcich a riadiacich výskum) pôsobiach v týchto oblastiach.

Etické princípy a normy sú logicky nevyvrátiteľné východiská, pravidlá a požiadavky morálneho konania a správania fyzických osôb a právnických osôb.

Porušenie ustanovení kódexu je konanie alebo správanie fyzických osôb alebo právnických osôb v rozpore s ustanoveniami kódexu.

Článok 2. Rozsah pôsobnosti

Kódex sa vzťahuje na odborné činnosti, ako aj na konanie a správanie fyzických osôb a právnických osôb, ktoré pôsobia vo vede, výskume, vývoji alebo ktoré vykonávajú akademickú činnosť.

2.1. Odborné činnosti v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce

Odborné činnosti v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce sú

- a) odborné činnosti a procesy uskutočňované počas celého životného cyklu vedeckého výskumu a vývoja, počnúc ich plánovaním a tvorbou výskumného alebo vývojového projektu, jeho odborným hodnotením a schvaľovaním, realizáciou samotného výskumu alebo vývoja a postupom a metód riešenia projektu, hodnotenia, publikovania získaných výsledkov a výstupov, ako aj ich uplatnenia v praxi,
- b) odborné činnosti a procesy týkajúce sa štúdia, vzdelávania, výchovy odborných, vedeckých, výskumných a vývojových pracovníkov, tvorby, zhromažďovania, kritického hodnotenia a publikovania vedeckých a odborných poznatkov a skúseností, ako aj konania a správania všetkých fyzických osôb alebo právnických osôb pôsobiacich v týchto oblastiach,
- c) odborné činnosti a procesy spojené so získavaním a udeľovaním vedeckých alebo akademických kvalifikácií a hodností.

2.2. Inštitúcie a organizácie (právnické osoby) pôsobiace v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce

Inštitúcie a organizácie (právnické osoby) pôsobiace v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce sú

- a) inštitúcie a organizácie, ktoré plánujú, vykonávajú, hodnotia, povoľujú, vykonávajú dohľad alebo financujú vedu (vedecké bádanie), výskum, vývoj (aj súkromné), ktoré sú financované z verejných zdrojov, či už ide o základný, aplikovaný výskum alebo o výskum orientovaný na prax⁶,
- b) inštitúcie a organizácie pôsobiace v oblasti štúdia, vzdelávania, výchovy odborných, vedeckých, výskumných a vývojových pracovníkov, v oblasti tvorby, zhromažďovania, kritického hodnotenia a publikovania vedeckých a odborných poznatkov a skúseností, ktoré sú financované z verejných zdrojov,

⁶ Právnické osoby a fyzické osoby – podnikatelia – uskutočňujúce výskum a vývoj sa na štatistické účely začleňujú do týchto sektorov výskumu a vývoja:

- a) štátny sektor, ktorý tvorí Slovenská akadémia vied a právnické osoby uskutočňujúce výskum a vývoj zriadené ústrednými orgánmi štátnej správy (ďalej len „ústredný orgán“),
- b) sektor verejných výskumných inštitúcií, ktorý tvoria verejné výskumné inštitúcie,
- c) sektor vysokých škôl, ktorý tvoria verejné vysoké školy, štátne vysoké školy, súkromné vysoké školy a nimi založené právnické osoby uskutočňujúce výskum a vývoj,
- d) neziskový sektor, ktorý tvoria občianske združenia, neziskové organizácie, združenia právnických osôb uskutočňujúce výskum a vývoj,
- e) podnikateľský sektor, ktorý tvoria podnikatelia, ktorí v rámci svojich podnikateľských činností uskutočňujú aj výskum a vývoj.

- c) verejné inštitúcie a súkromné inštitúcie (vrátane tých, ktoré nie sú financované z verejných zdrojov) v prípade, že realizujú výskum formou spolupráce,
- d) verejné inštitúcie a súkromné inštitúcie v prípade, že realizujú výskum, ktorý je čiastočne krytý z verejných alebo zo súkromných zdrojov.

2.3. Pracovníci (fyzické osoby) pôsobiaci v inštitúciách a organizáciách vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce, ako aj pracovníci pôsobiaci samostatne

Pracovníci (fyzické osoby) pôsobiaci v inštitúciách a organizáciách vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce, ako aj pracovníci pôsobiaci samostatne sú

- a) odborní a výskumní pracovníci v oblasti vedeckej, výskumnej alebo vývojovej práce (vrátane vedúcich projektových tímov, zodpovedných/hlavných riešiteľov, riešiteľov a spoluriešiteľov, odborných pracovníkov, pracovníkov technickej, materiálnej alebo výpočtovej a informačnej podpory, riaditeľov, pracovníkov manažmentu) (ďalej len „výskumní pracovníci“),
- b) vysokoškolskí učitelia bez ohľadu na rozsah ich úväzku (vrátane vedúcich pedagogických pracovníkov, vedúcich predstaviteľov, pracovníkov manažmentu a poradných orgánov vedení fakúlt a vysokých škôl a ďalší zamestnanci vysokých škôl) (ďalej len „vysokoškolskí učitelia“),
- c) študenti všetkých stupňov vysokoškolského štúdia (vrátane študentov rezortného špecializačného alebo certifikačného štúdia),
- d) pracovníci inštitúcií a organizácií finančne podporujúcich vedu, výskum a vývoj z verejných zdrojov (vrátane pracovníkov ich vedenia a manažmentu),
- e) vedeckí, odborní pracovníci a vysokoškolskí učitelia zúčastňujúci sa na procesoch hodnotenia a oponovania (angl. peer review), schvaľovania/povoľovania, vykonávania dohľadu nad činnosťami vedy, výskumu a vývoja.

2.4. Súlad kódexu s legislatívou a vzťah k iným predpisom

- a) Normy kódexu sú chápané ako minimálne štandardy, ktoré môžu byť doplnené a rozšírené pre každú disciplínu, odbor, odvetvie alebo inštitúciu,
- b) ak existujúce etické kódexy nespĺňajú štandardy podľa tohto kódexu, je nutné, aby ich príslušné subjekty zosúlادili s týmto kódexom.

Článok 3. Etické hodnoty, princípy a normy výskumnej integrity

Súčasťou práce v oblasti vedy, výskumu, vývoja a rozličných akademických činností je okrem neoddeliteľných technických, technologických, didaktických a iných metodologických charakteristík a požiadaviek aj požiadavka morálneho charakteru, ktorá je daná významom a prínosom odborných a expertných činností pre celú spoločnosť a je náplňou etického rozlišovania a usmerňovania z pohľadu etických hodnôt, princípov a noriem všeobecne rešpektovaných v demokratickej spoločnosti.

3.1. Všeobecné etické hodnoty, princípy a normy

- a) Sloboda vedeckého bádania, výskumnej, vývojovej a akademickej činnosti (a s ňou spojená zodpovednosť voči inštitúcii, na ktorej sa výskum realizuje, ako aj voči celej spoločnosti). Rovnako tak by mala byť ich základnou hodnotou a nevyhnutným predpokladom⁷ aj ich nezávislosť od politických, ideologických alebo náboženských vplyvov,
- b) ľudská dôstojnosť ako základ ľudských práv, občianskych slobôd a predpoklad existencie, fungovania a rozvoja demokratickej spoločnosti,
- c) ľudské práva, občianske slobody a oprávnené záujmy jednotlivcov a skupín spoločnosti pri dosahovaní individuálneho a spoločného dobra,
- d) presadzovanie rovnosti žien a mužov a rovnakých príležitostí,
- e) etické hodnoty, princípy a normy všeobecne uznávané a uplatňované v demokratickej spoločnosti.

3.2. Etické hodnoty, princípy a normy vedeckej a výskumnej praxe

3.2.1. Implementácia správnej vedeckej a výskumnej praxe, ktorej cieľom je aj dosiahnutie integrity výskumnej práce a akademickej činnosti, si vyžaduje dôsledné uplatňovanie príslušných etických hodnôt, princípov a noriem a uskutočňuje sa v nasledujúcich oblastiach

- a) výskumné prostredie,
- b) vzdelávanie, dohľad a odborné vedenie,
- c) výskumné postupy,
- d) etické opatrenia zabezpečenia ochrany a bezpečnosti,
- e) spracovanie a správa dát,
- f) kooperácia a koordinácia,
- g) zvýšenie pozornosti pri nediskriminácii žien a ich podpore pri vedeckej kariére,
- h) publikovanie a šírenie vedeckých informácií a výsledkov výskumu,
- i) autorstvo vedeckých objavov a odborných publikácií,
- j) hodnotenie vedeckej a etickej kvality výsledkov a výstupov výskumu, záverečných a kvalifikačných prác, odborné recenzovanie vedeckých a odborných publikácií a edičná činnosť.

3.2.2. Etické požiadavky na zabezpečenie výskumnej integrity výskumného prostredia zabezpečujú výskumné inštitúcie, organizácie a vysoké školy najmä tým, že

- a) podporujú (vedeckú, odbornú a etickú) informovanosť a zabezpečujú, aby vo výskume prevládala kultúra výskumnej integrity,

⁷ Bonnská deklarácia o slobode vedeckého výskumu, dostupná online:
https://www.bmbf.de/files/10_2_2_Bonn_Declaration_en_final.pdf

- b) formulujú jasné pravidlá a postupy správnej výskumnej praxe a transparentne riešia ich porušenia⁸,
- c) vytvárajú prostredie, ktoré umožňuje odborným a vedeckým pracovníkom pracovať podľa zásad správnej vedeckej a výskumnej praxe, slobodne a otvorene diskutovať o etických dilemách a neúmyselných chybách pri realizácii vedeckovýskumnej činnosti bez obáv z prípadných následkov a trestov (angl. blame-free reporting),
- d) podporujú primeranú infraštruktúru správy a ochrany výskumných údajov (dát) a výskumného materiálu vo všetkých ich formách⁹ (pozri aj čl. 3.2, ods. 7),
- e) aplikujú transparentné postupy pri prijímaní a kariérnom raste výskumných a akademických pracovníkov,
- f) vytvárajú inkluzívne prostredie a dôsledne dodržiavajú princíp rovnosti príležitostí a nediskriminácie¹⁰,
- g) netolerujú žiadnu formu diskriminácie, šikanovanie, ponižovanie, ohováranie, hanobenie a iné prejavy nepriateľstva k jednotlivcom alebo skupinám,
- h) vylučujú akékoľvek verbálne a neverbálne správanie, ktoré môže vykazovať črty fyzického alebo psychického násillia, nátlaku alebo podobnej formy správania vrátane sexuálne podmieneného násillia a obťažovania,
- i) vylučujú akékoľvek konanie, ktorého úmyslom alebo následkom je zneužitie vlastného postavenia, autority alebo moci.

3.2.3. Etické požiadavky na zabezpečenie výskumnej integrity vzdelávania, odborného dohľadu a vedenia

- a) Výskumné inštitúcie a organizácie a vysoké školy pripravujú vhodné a primerané vzdelávanie v oblasti etiky a integrity, zabezpečujúce informovanosť o príslušných kódexoch, normách a predpisoch, diskutujú o potenciálnych etických problémoch a modelových prípadoch,
- b) výskumní pracovníci a vysokoškolskí učitelia počas celej svojej kariéry absolvujú školenia v oblasti etiky a výskumnej integrity,
- c) výskumní pracovníci, vysokoškolskí učitelia, vedúci výskumu, zodpovední riešitelia a školitelia vedú študentov, členov svojich tímov, radia im a poskytujú odbornú prípravu usmerňujúcu rozvoj ich výskumnej činnosti, jej koncepcie a štruktúry a posilňujú kultúru výskumnej integrity aj svojím osobným príkladom.

3.2.4. Etické požiadavky na zabezpečenie integrity výskumných postupov plnia fyzické osoby podľa čl. 2.3. tým, že

- a) vo svojom výskume zohľadňujú najlepšie/najvhodnejšie overené poznatky a postupy dosiahnuté v danej oblasti,
- b) navrhujú, vykonávajú, analyzujú a dokumentujú výskum dôkladne a uvážene,

⁸ ENRIO: Recommendations for the Investigation of Research Misconduct by ENRIO (2019) <http://www.enrio.eu/resources/?cat=6>.

⁹ Medzi takéto údaje a materiály patria napríklad kvalitatívne a kvantitatívne údaje (dátá), výskumné protokoly, výskumné procesy a postupy, iné výskumné artefakty a s nimi súvisiace metaúdaje (metadáta), ktoré sú potrebné na zabezpečenie overenia reprodukovateľnosti výskumu.

¹⁰ Vyžaduje, že žiaden zamestnanec nesmie byť nespravodlivo diskriminovaný na základe pohlavia, sexuálnej orientácie, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, zdravotného znevýhodnenia, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia.

- c) využívajú finančné prostriedky určené na výskum riadne, efektívne, hospodárne a zodpovedne,
- d) publikujú výsledky a interpretujú výskum čestne, transparentne a presne,
- e) v odôvodnených prípadoch zachovávajú dôvernosc údajov dát alebo zistení,
- f) získané výsledky a použité metodiku (vrátane využitia externých služieb, umelej inteligencie alebo automatizovaných nástrojov) opisujú spôsobom, ktorý umožňuje overenie alebo zopakovanie výskumu a v súlade s politikami EK ¹¹.
- g) prispievajú k upevňovaniu kultúry výskumnej integrity, upozorňujú na prípady jej porušenia (pozri čl. 4) a náležite prispievajú k ich riešeniu,
- h) podľa možnosti publikujú v režime otvoreného prístupu,
- i) sú si vedomí svojej zodpovednosti za kvalitu výskumu a dôveryhodnosť získaných výsledkov a konajú v súlade so správnou vedeckou a výskumnou praxou a princípmi výskumnej integrity¹²,
- j) prostredníctvom verejných vystúpení, sociálnych sietí a internetových portálov šíria len overené, potvrdené, aktualizované vedecké informácie uvedené do správneho kontextu,
- k) uplatňujú princípy výskumnej integrity aj pri verejných vystúpeniach, ktoré nie sú zamerané primárne na šírenie vedeckých poznatkov, majú na pamäti, že z pozície vedeckej autority a z toho plynúceho posolania ovplyvňujú širokú verejnosc.

3.2.5. Etické požiadavky na zabezpečenie integrity daného vedeckého výskumu a vývoja sa plnia tak, že tento výskum

- a) sa vykonáva výhradne s využitím vedeckej metodiky s dodržiavaním pravidiel špecifických pre danú disciplínu,
- b) je otvorený pochybnostiam, overovaniu, racionálnej a zdôvodnenej kritike.

3.2.6. Etické požiadavky na zabezpečenie ochrany a bezpečnosti vykonávania výskumu plnia výskumní pracovníci a vysokoškolskí učelia tým, že

- a) dodržiavajú bezpečnostné štandardy a predpisy týkajúce sa ich vedného odboru a používaných postupov, prístrojov, materiálov a technológií,
- b) zaobchádzajú s predmetmi výskumu, či už ide o človeka, zvieratá alebo predmety kultúrnej, biologickej, environmentálnej alebo fyzickej povahy s primeraným rešpektom, starostlivosťou a v súlade s platnými právnymi predpismi a príslušnými etickými princípmi a normami,
- c) berú náležitý ohľad na zdravie, bezpečnosť, osobnú dôstojnosť a autonómiu spolupracovníkov, ostatných osôb, ktorých sa výskum týka, pričom sa musia primerane zohľadniť aj prípadné riziká a dopady výskumu na celú spoločnosť (vrátane osobitnej pozornosti voči marginalizovaným, zraniteľným, znevýhodneným alebo vylúčeným skupinám obyvateľstva),
- d) uvedomujú si a vopred definujú a zohľadňujú predvídateľné riziká, ktoré môžu byť spôsobené ich výskumom, pričom už pri plánovaní výskumu vypracujú postupy na minimalizáciu týchto rizík,
- e) dbajú na to, aby výskumné protokoly primerane zohľadňovali význam rozdielov na základe veku, pohlavia, spoločenskej vrstvy, kultúry, náboženstva a etnického pôvodu,

¹¹ napr. [Living guidelines on the RESPONSIBLE USE OF GENERATIVE AI IN RESEARCH](#)

¹² [The European Code of Conduct for Research Integrity - ALLEA](#)

- f) sú zodpovední za informovanie a monitorovanie dodržiavania princípov výskumnej integrity, bezpečnostných štandardov a predpisov týkajúcich sa postupov, prístrojov, materiálov a technológií používaných vo výskume, na ktorom sa aktívne zúčastňujú laici/„neprofesionáli“ (napr. občianska veda, participatívny výskum).

3.2.7. Etické požiadavky na zabezpečenie integrity pri získavaní, spracovaní, uchovávaní správe výskumných údajov/dát (a databáz) plnia výskumní pracovníci, vysokoškolskí učitelia, výskumné inštitúcie a organizácie a vysoké školy tým, že

- a) zabezpečujú primeranú správu, spôsob získavania, spracovania a usporiadania všetkých dát, metadát, protokolov, softvéru a iného výskumného materiálu, a to aj nezverejnených, ako aj ich bezpečné uchovanie počas primeraného obdobia¹³,
- b) zabezpečia, aby prístup k údajom bol v rámci nevyhnutných obmedzení čo najotvorenejší a podľa potreby v súlade so zásadami správy dát FAIR¹⁴,
- c) poskytujú transparentný prístup a využívanie svojich dát a výskumného materiálu iným (ak je to možné alebo ak to dovoľuje udelený informovaný súhlas),
- d) informujú subjekty participujúce vo výskume, ako budú ich osobné údaje chránené, kto k nim bude mať prístup, na aké účely budú použité, ako, kedy a za akých podmienok budú odstránené; spracujú súhlas dotknutej osoby so spracovaním osobných údajov v súlade s platnou právnou úpravou,
- e) považujú dáta za legitímne výsledky výskumu, ktoré možno citovať,
- f) zabezpečia, aby všetky zmluvy alebo dohody týkajúce sa výsledkov výskumu obsahovali spravodlivé podmienky používania, vlastníctva a ochrany výsledkov výskumu v súlade s právom duševného vlastníctva,
- g) rešpektujú právne predpisy a regulácie súvisiace s ochranou dát.

3.2.8. Etické požiadavky na zabezpečenie integrity a etiky pri kooperácii a koordinácii výskumu, vývoja a akademických činností plnia všetci partneri výskumnej spolupráce a koordinácie tým, že

- a) sú spoločne zodpovední za výskumnú integritu ich spoločného výskumu,
- b) sa pred začatím výskumu záväzne dohodnú na cieľoch, spôsobe a podmienkach realizácie výskumu (vrátane presného stanovenia zodpovednosti jednotlivých partnerov), ako aj na spôsobe publikovania jeho výsledkov a riešení otázok duševného vlastníctva súvisiacich so spoločným výskumom,
- c) sa pred začatím výskumu záväzne dohodnú na rešpektovaní princípov a noriem v oblasti výskumnej integrity, vzájomne, osobitne v prípade medzinárodnej spolupráce, sa informujú o príslušných zákonoch a iných právnych predpisoch na ochranu duševného vlastníctva, ďalej sa dohodnú aj na spôsobe riešenia prípadných problémov či konfliktov vrátane spôsobu riešenia prípadov porušenia princípov výskumnej integrity, ako aj dohodnutých náležitostí/postupov,
- d) pred začatím výskumu spoločne vyhodnotia vykonateľnosť, potenciálny dopad a etické dôsledky daného výskumu.

¹³ Zákon č. 18/2018 Z. z.; [NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY \(EÚ\) 2016/679](#) z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov).

¹⁴ Vyhľadateľnosť, prístupnosť, interoperabilita a opakovaná použiteľnosť (princíp FAIR – Findable, Accessible, Interoperable, Reusable).

3.2.9. Etické požiadavky na zabezpečenie výskumnej integrity pri publikačnej činnosti a šírení informácií a dát plnia výskumní pracovníci, vysokoškolskí učitelia, výskumné inštitúcie a organizácie a vysoké školy tým, že

- a) uznávajú, že autorstvo vedeckej alebo odbornej publikácie je založené na
 - (1) významnosti prínosu k návrhu výskumu, k zberu relevantných dát, ich analýze alebo k interpretácii výsledkov výskumu,
 - (2) vypracovaní a/alebo kritickom recenzovaní rukopisu,
 - (3) schválení finálnej verzie rukopisu,
 - (4) prijatí zodpovednosti za celý obsah publikácie vrátane rešpektovania príslušných etických princípov a noriem, pričom musia byť naplnené všetky uvedené atribúty autorstva súčasne,
- b) sa dohodnú na poradí, v akom budú uvedení v zozname autorov publikácie,
- c) sa dohodnú na definovaní zodpovednosti a miery príspevku jednotlivých autorov publikácie,
- d) zabezpečia, aby ich práca pred publikovaním bola spoluautorom k dispozícii včas, kompletne a transparentne,
- e) pri komunikácii s verejnosťou, ako aj v printových a sociálnych médiách vystupujú v súlade s príslušnými etickými požiadavkami,
- f) uznávajú význam a prínos práce iných vedeckých pracovníkov a korektne citujú súvisiace práce,
- g) pri využití umelej inteligencie (AI) pri navrhovaní projektu, spracovaní dát alebo formulovaní vedeckých výsledkov uvedú, že využili AI v súlade s pravidlami výskumnej integrity, v súlade s politikami EK ¹⁵.
- h) stanoveným spôsobom deklarujú potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov a finančnú alebo inú podporu získanú na účely výskumu alebo publikovania jeho výsledkov,
- i) v publikáciách riadne uvádzajú inštitúcie, v ktorých sa výskum uskutočnil, ako aj všetky zdroje prípadnej externej finančnej podpory výskumu, ktorého výsledky sú opísané v danej publikácii, a to v súlade s požiadavkami poskytovateľa finančnej podpory,
- j) v prípade potreby stanoveným spôsobom požiadajú o zverejnenie opravy publikovanej práce,
- k) v prípade zistenia závažných chýb alebo pochybení neodkladne požiadajú o stiahnutie publikovanej práce, a to postupom stanoveným vydavateľom,
- l) nepublikujú pochybným spôsobom a nevyužívajú nedôveryhodné publikačné platformy¹⁶ (tzv. predátorské časopisy a konferencie),
- m) uznávajú, že publikované tzv. negatívne výsledky výskumu môžu mať rovnako závažný význam a prínos pre rozvoj vedeckého poznania ako publikované tzv. pozitívne výsledky.

¹⁵ napr. [Living guidelines on the RESPONSIBLE USE OF GENERATIVE AI IN RESEARCH](#)

¹⁶ Predátorskí vydavatelia/časopisy zneužívajú systém open access, zameriavajú sa výlučne na finančný zisk z poplatkov za spracovanie a uverejnenie článku, bez ohľadu na kvalitu publikovaného článku. Vyznačujú sa nepravdivými alebo zavádzajúcimi informáciami, odchýlkami od najlepších redakčných a publikačných praktík (fiktívne alebo žiadne posudzovanie článku), nedostatkom transparentnosti a/alebo používaním agresívnych a nevybraných obťažujúcich praktík.

3.2.10. Etické požiadavky na zabezpečenie integrity pri odbornom posudzovaní výskumných a vývojových projektov a hodnotení výsledkov výskumu a vývoja a pri rozhodovacích procesoch, ktoré s takýmto hodnotením súvisia (napr. pridelenie finančných grantov), plnia najmä tým, že

- a) výskumní pracovníci, vysokoškolskí učitelia, výskumné inštitúcie a organizácie, ako aj inštitúcie a organizácie financujúce výskum a vývoj posudzujú a hodnotia predložené návrhy protokolov výskumu, žiadosti o pridelenie grantov na výskum a vývoj, návrhy na vydanie vedeckých a odborných publikácií, ale aj žiadosti o prijatie do zamestnania, návrhy na personálne obsadenie vedúcich postov a návrhy na osobitné ocenenie vynikajúcich výskumných a akademických pracovníkov na základe vopred stanovených, jasne definovaných kritérií a transparentným, vopred stanoveným postupom, pričom vopred deklarujú a špecifikujú spôsob, rozsah používania a limitácie využívania aplikácií umelej inteligencie (AI) alebo patrične validovaných automatizovaných nástrojov v súlade s politikami EK ¹⁷.
- b) výskumní a vývojoví pracovníci a vysokoškolskí učitelia považujú svoju účasť na hodnotení a posudzovaní predložených návrhov protokolov a na hodnotení výsledkov výskumu, recenzovaní vedeckých a odborných publikácií za závažný profesijný záväzok voči výskumnej komunite a celej oblasti výskumu a vývoja a podieľajú sa na týchto činnostiach s plnou zodpovednosťou a v duchu príslušných etických princípov a noriem vrátane zachovania profesijnej mlčanlivosti,
- c) posudzovatelia, hodnotitelia výskumných projektov a výsledkov výskumu, recenzenti vedeckých a odborných publikácií, redaktori vedeckých a odborných (periodických a neperiodických) publikácií, členovia rozhodovacích a poradných orgánov (rád a komisií) vopred stanoveným postupom deklarujú potenciálny alebo aktuálny konflikt záujmov a v takom prípade sa nezúčastňujú na daných hodnotiacich, poradných alebo rozhodovacích procesoch,
- d) autori, výskumné a financujúce inštitúcie, vydavatelia, výskumní a vývojoví pracovníci a vysokoškolskí učitelia uznávajú, že publikované tzv. negatívne výsledky výskumu môžu mať rovnako závažný význam a prínos pre rozvoj vedeckého poznania ako publikované tzv. pozitívne výsledky.

¹⁷ napr. [Living guidelines on the RESPONSIBLE USE OF GENERATIVE AI IN RESEARCH](#)

Článok 4. Porušenia výskumnej integrity a etiky

Porušenie ustanovení tohto kódexu v dôsledku neetického konania alebo správania fyzických osôb alebo právnických osôb znamená narušenie výskumnej alebo akademickej integrity, ktoré môže byť rozličného rozsahu a závažnosti, ale vždy poškodzuje dôveryhodnosť vedy, výskumu, vývoja a akademických činností, ich náležitú kvalitu a reputáciu nielen vo vedeckej, ale aj v širokej verejnosti. Nižšie opísaný zoznam porušení správnej výskumnej praxe síce obsahuje definície, príklady, ale rozhodne nie je úplný.

4.1. Závažné porušovania výskumnej integrity a etiky úmyselne skresľujú postup, výsledky a výstupy výskumu a vývoja alebo ich interpretáciu alebo narušujú a nepripustne manipulujú rozličné výskumné činnosti (pri navrhovaní, vykonávaní alebo posudzovaní výskumu alebo pri podávaní správ o výsledkoch výskumu) vrátane riadneho vzdelávania, výcviku a výchovy vedeckých, výskumných, vývojových a ďalších odborných pracovníkov. Závažným porušením výskumnej integrity a etiky je najmä

- a) **fabrikovanie výsledkov** ako klamlivé vytváranie vymyslených výsledkov a ich zaznamenávanie, spracovávanie a prezentovanie tak, ako keby boli skutočné (získané prostredníctvom daného výskumu),
- b) **falšovanie** ako úmyselná klamlivá manipulácia s výskumným materiálom, zariadeniami alebo procesmi alebo klamlivá zmena, nahradenie, vynechanie alebo ignorovanie údajov (dát) alebo výsledkov výskumu a vývoja, pričom sa namiesto skutočných použijú ich falzifikáty,
- c) **plagiátorstvo** ako klamlivé prisvojenie si a použitie výsledkov práce a myšlienok iných (zvyčajne bez uvedenia riadneho odkazu na pôvodný zdroj), čím sa porušujú práva duševného vlastníctva pôvodného autora alebo autorov.

4.2. Pochybné vedecké praktiky (ďalej len „PVP“) predstavujú konanie alebo správanie, ktoré je v rozpore so všeobecne akceptovanými požiadavkami výskumnej etiky a integrity, formulovanými aj v tomto kódexe. Patria sem najmä

4.2.1. PVP týkajúce sa výskumných údajov/dát

- a) Nedostatočný alebo úmyselne nesprávny (manipulatívny) manažment (postupy týkajúce sa) výskumných údajov/dát, počnúc ich získaním cez spracovanie, uchovávanie a poskytovanie, ktorý je v rozpore s právnymi predpismi, príslušnými odbornými odporúčaniami a všeobecne rešpektovanými odbornými postupmi a štandardmi,
- b) nedostatočne zabezpečenie alebo nesprávne uchovávanie primárnych údajov/dát,
- c) neodôvodnené odmietanie poskytnutia prístupu k primárnym údajom/dátam vrátane informácie, ako boli tieto údaje/dáta získané, alebo zničenie takýchto údajov/dát pred stanovenou (povinnou) lehotou uchovávania.

4.2.2. PVP týkajúce sa publikačných a konferenčných aktivít alebo predkladania návrhov výskumných alebo vývojových či edukačných (grantových) projektov

- a) Manipulácia s autorstvom, akou je napríklad fiktívne autorstvo, nekalé zadovážovanie si spoluautorstva publikovanej práce alebo projektového návrhu (angl. *contract cheating* – podvádžanie pri uzatváraní kontraktov), nepriznanie zásluh iným výskumným alebo

vývojovým pracovníkom z daného tímu neuvedením ich spoluautorstva, prípadne svojvoľné priznanie nespravodlivej (nižšej alebo vyššej) miery spoluautorstva v publikáciách alebo projektových návrhoch,

- b) využívanie aplikácií umelej inteligencie alebo iných automatizovaných prostriedkov bez jeho riadneho deklarovania,
- c) opätovné publikovanie podstatných častí z vlastných publikácií vrátane ich prekladov bez riadneho odkazu (citovania) pôvodnej práce (tzv. autoplágátorstvo), ako aj autoplágátorstvo pri podávaní projektových návrhov,
- d) navyšovanie počtu vlastných publikácií ich neodôvodneným delením na menšie časti a ich osobitným publikovaním (tzv. salámová technika),
- e) úmyselné poskytovanie nepravdivých alebo nepresných informácií v predkladaných projektových návrhoch, osobitne takých, ktoré by mohli znevýhodniť potenciálne konkurenčné projektové návrhy,
- f) nekalé pokusy ovplyvniť činnosť a rozhodovanie hodnotiacich, posudzujúcich alebo rozhodnutia prijímajúcich fyzických alebo právnických osôb, inštitúcií a organizácií vrátane grantových agentúr a ich príslušných odborných alebo vedeckých komisií a rád (napríklad zneužívaním znalostí o vnútorných procesoch, osobitných kritériách či konkrétnych osobách podieľajúcich sa na hodnotení, posudzovaní a rozhodovaní, prípadne o iných potenciálne konkurenčných podávaných projektoch – angl. *insider information*),
- g) neoprávnené, klamlivé navyšovanie rozpočtu podávaného projektu;
- h) selektívne alebo účelovo navyšované citovanie vybraných prác s cieľom neprimerane podporiť výsledky alebo zistenia vlastného výskumu a vývoja, prípadne účelovo vyhovieť redaktorom, recenzentom či kolegom,
- i) nedbalosť editora pri spoločných publikáciách v otázke uznávania práv spoluautorov (menenie bez ich vedomia ich textu, neinformovanie autorov, že nebude ich text prijatý a pod.),
- j) publikovanie výsledkov výskumu alebo vývoja na pochybných, pseudoodborných podujatiach alebo v periodických alebo neperiodických publikáciách alebo iných médiách, ktoré nedodržiavajú všeobecne prijímané princípy a normy publikačnej etiky a integrity (tzv. predátorské konferencie, časopisy a iné publikácie, tzv. mlyny na publikácie /angl. *paper mills*/ a pod.),
- k) organizovanie, podpora alebo účasť na pochybných, pseudoodborných či pseudo-vedeckých podujatiach nedodržiavajúcich všeobecne prijímané princípy a normy publikačnej etiky a integrity.

4.2.3. PVP týkajúce sa výskumných metód/praxe

- a) Používanie nevhodných, škodlivých, neoprávnene rizikových či nebezpečných výskumných metód a postupov vrátane úmyselne nevhodných štatistických metód a ich nesprávneho používania,
- b) vecne, logicky chybný alebo nedostatočne, nejasne spracovaný návrh metodológie predkladaného projektu výskumu alebo vývoja,
- c) účelový výber výskumných metód a postupov zameraných na dosiahnutie výsledkov, ktoré nereflektujú skutočnosť, ale želanie výskumníka (angl. *bias design* – predpojatý návrh),

- d) porušenie, nedodržanie alebo neodôvodnené a riadne neschválené zmeny pôvodne prijatého protokolu výskumu alebo vývoja,
- e) nezískanie stanoviska príslušných etických komisií k návrhu výskumného alebo vývojového projektu, v ktorom sa riešia eticky citlivé oblasti (ak je to relevantné).

4.2.4. PVP spojené s prácou hodnotiteľa

- a) Akékoľvek porušenie požadovanej dôvernosti,
- b) povrchné, nekvalitné, nekritické a neobjektívne posudzovanie publikácie alebo návrhu výskumného alebo vývojového projektu,
- c) nepriznanie konfliktu záujmov alebo potenciálneho konfliktu záujmov,
- d) akékoľvek zneužitie informácií získaných pri hodnotiacej, posudzovateľskej alebo recenznej činnosti vo vlastný prospech alebo v prospech tretej strany,
- e) odporúčanie autorom na účelové rozšírenie zoznamu odkazov v snahe zvýšiť mieru citovanosti svojich vlastných alebo inak prepojených publikácií,
- f) predpojatosť (angl. *bias*) pri realizácii hodnotiacej, posudzovateľskej alebo recenznej činnosti (napríklad voči autorom, pracovisku, téme či iným aspektom hodnotenej, posudzovanej alebo recenzovanej práce, publikácie či návrhu projektu).

4.2.5. PVP týkajúce sa osobného správania výskumného a akademického pracovníka, osobitne pracovníka vo vedúcom alebo rozhodovacom postavení v rámci daného výskumného, vývojového alebo akademického tímu či v rámci vedeckej, výskumnej, vývojovej alebo akademickej organizácie alebo inštitúcie

- a) Ohrozovanie nezávislosti výskumného procesu alebo zverejňovania (publikovania) jeho výsledkov (úmyselná predpojatosť/zaujatosť /angl. *bias*/ napríklad v smere získania neoprávneného prospechu financovateľov/podporovateľov výskumu alebo vývoja),
- b) zanedbávanie manažmentu, vedenia výskumu,
- c) neodôvodnené rozširovanie vlastnej bibliografie,
- d) netransparentné použitie finančných zdrojov poskytnutých na výskum,
- e) krivé obvinenie alebo osočenie výskumného pracovníka z porušenia metodologických alebo etických pravidiel výskumu,
- f) účelové neposkytnutie alebo skresľovanie výsledkov a výstupov výskumu alebo vývoja vo vzťahu k ich uplatneniu v praxi či v ďalšom výskume a vývoji,
- g) účelové zdržiavanie alebo bránenie v práci iným výskumným pracovníkom,
- h) zneužívanie pracovného postavenia na účelové porušovanie integrity a etiky výskumu, vývoja alebo akademickej činnosti,
- i) ignorovanie alebo utajovanie prípadov porušovania výskumnej integrity a etiky, výskumu a vývoja alebo akademickej činnosti,
- j) zanedbávanie odborného vedenia, vzdelávania, tréningu a výchovy študentov, podriadených vedeckých, výskumných a vývojových alebo akademických pracovníkov, osobitne pracovníkov v doktorandskom či inom špecializačnom alebo certifikačnom štúdiu,
- k) poškodzovanie či až sabotáž prípravy, realizácie, vyhodnotenia alebo publikovania výsledkov výskumných a vývojových aktivít (napríklad úmyselné nezabezpečenie včasného servisu, certifikácie alebo akreditácie potrebných prístrojov a metód, úmyselné

nezabezpečenie nevyhnutných prostriedkov, akými sú dokumentácia, prístroje, výpočtová či iná technika vrátane obslužných programov (softvéru), chemikálie či iné materiály, ktoré iný výskumník potrebuje na svoj výskum),

- l) vytváranie prekážok v kariérnych postupoch výskumných a akademických pracovníkov,
- m) priame alebo nepriame postihovanie odborných, vedeckých, výskumných alebo akademických pracovníkov, ktorí oznámili prípady potenciálneho alebo skutočného porušenia výskumnej integrity a etiky alebo prípady pochybných vedeckých praktík,
- n) účelové písanie neodôvodnene pozitívnych alebo negatívnych odporúčajúcich (referenčných) vyjadrení (listov) s cieľom účelovo ovplyvniť pracovné príležitosti daného odborného, výskumného, vývojového alebo akademického pracovníka a príslušné výberové konania,
- o) diskriminačné, znevažujúce alebo iné nevhodné konanie a správanie (pozri čl. 3).

Článok 5. Etická komisia a riešenie porušenia a obvinenia z porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky

5.1. Etická komisia

Etická komisia preveruje prípady porušenia tohto kódexu, prípady porušenia výskumnej integrity a etiky, prípady závažného porušenia výskumnej integrity a etiky, ako aj prípady pochybných vedeckých praktík.

5.1.1. Inštitúcie a organizácie (právnické osoby) pôsobiace v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce podľa čl. 2.2 tohto kódexu (ďalej len „výskumná inštitúcia“) zriaďujú inštitucionálnu etickú komisiu.

5.1.2. Pôsobnosť a právomoc inštitucionálnej etickej komisie upravuje vnútorný predpis výskumnej inštitúcie (štatút).

5.1.3. Členstvo v etickej komisii upravuje vnútorný predpis výskumnej inštitúcie (štatút).

5.1.4. Činnosť etickej komisie upravuje vnútorný predpis výskumnej inštitúcie (rokovací poriadok).

5.1.5. V zmysle platnej legislatívy¹⁸ Úrad podpredsedu vlády, ktorý neriadi ministerstvo, strategicky a metodicky koordinuje plnenie úloh vyplývajúcich z etického kódexu vrátane zriadenia príslušného orgánu na kontrolu dodržiavania etického kódexu. Tento orgán sa bude na národnej úrovni zaoberať otázkami integrity vedeckej práce, pričom jeho kompetencie bližšie určí jeho štatút.

5.2. Všeobecné princípy riešenia potenciálneho porušenia pravidiel výskumnej integrity a etiky

Preverenie porušenia etickou komisiou musí rešpektovať a dôsledne uplatňovať nasledujúce princípy:

5.2.1. Princíp rešpektovania a ochrany integrity, dôvernosti, dôstojnosti a práv osôb a priebehu preverenia v adekvátnom časovom intervale

- a) Preverenie porušenia sa musí vykonať spravodlivo, komplexne a účelne s najvyššou možnou mierou presnosti, objektívnosti a dôkladnosti a v súlade s príslušnými ustanoveniami tohto kódexu (*princíp integrity*),
- b) preverenie porušenia sa musí vykonať spôsobom, ktorý rešpektuje ľudskú dôstojnosť, práva a oprávnené záujmy všetkých zúčastnených osôb (*princíp rešpektovania ľudskej dôstojnosti, práv a oprávnených záujmov osôb*),

¹⁸ § 9a ods. 1 písm. f) a ods. 2 zákona č. [172/2005 Z. z.](#) o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov.

- c) osoby, zúčastnené¹⁹ na preverovaní porušenia neodkladne oznámia príslušnému orgánu inštitúcie alebo organizácie iniciujúcej preverenie akýkoľvek potenciálny alebo existujúci konflikt záujmov, v ktorom by sa mohli nachádzať (*princíp vylúčenia konfliktu záujmov*),
- d) preverenie porušenia sa musí vykonať maximálne dôverne, spôsobom, ktorý v náležitej miere rešpektuje a chráni súkromie, česť, dobré meno a povesť, ako aj oprávnené záujmy všetkých zúčastnených osôb (*princíp dôvernosti*),
- e) súčasťou procesu preverenia porušenia je aj spravodlivé riešenie otázky miery zodpovednosti jednotlivých zúčastnených osôb (*princíp stanovenia miery zavinenia*),
- f) inštitúcia alebo organizácia, ktorá iniciuje proces preverenia, prijme potrebné opatrenia na ochranu dôstojnosti, práv a oprávnených záujmov oznamovateľov porušení ustanovení kódexu, ako aj svedkov zúčastňujúcich sa na procesoch preverenia (*princíp rešpektovania a ochrany ľudskej dôstojnosti, práv a oprávnených záujmov oznamovateľov a svedkov*)²⁰,
- g) inštitúcia alebo organizácia, ktorá iniciuje (alebo dostane podnet na) proces preverenia porušenia, prijme také opatrenia, ktoré zabezpečia, aby sa pri preverení porušenia dospelo k záverom v akceptovateľnom časovom limite (*princíp adekvátneho času riešenia*),
- h) vnútorné predpisy inštitúcie alebo organizácie, ktoré upravujú riešenie porušenia výskumnej integrity a etiky, musia byť verejne dostupné (*princíp transparentnosti*).

5.2.2. Princíp spravodlivosti, prezumpcie neviny, nespôsobenia ujmy a proporcionality

- a) Preverenie porušenia sa vykonáva riadne a spravodlivo voči všetkým účastníkom konania, bez predpojatosti alebo nadŕžania osobám (*princíp spravodlivosti*),
- b) každá osoba, voči ktorej existuje dôvodné podozrenie alebo obvinenie z porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky, sa považuje za nevinnú, kým sa spoľahlivo a jednoznačne nepreukáže opak (*princíp prezumpcie neviny*),
- c) komisia poverená preverením porušenia (ďalej len „komisia“) zodpovedá za zber a vyhodnotenie potrebných informácií a dôkazov a prijatie príslušného záveru preverenia, pričom musí postupovať nezávisle od danej inštitúcie alebo organizácie a od osôb, ktorých sa preverenie týka (*princíp nezávislosti komisie*),
- d) komisia musí postupovať v súlade so svojím štatútom a rokovacím poriadkom, inými relevantnými vnútornými predpismi inštitúcie alebo organizácie a všeobecne záväznými právnymi predpismi (*princíp dobrej praxe*),
- e) komisia chráni a zabezpečuje informácie a dôkazy, ktoré získala v procese preverenia, a to počas celého procesu preverenia pred ich neautorizovaným zverejnením, zneužitím alebo zničením (*princíp dôvernosti*),
- f) ak komisia dospeje k nepochybnému a riadne odôvodnenému záveru, ktorým konštatuje preukázanie porušenia pravidiel výskumnej integrity a etiky zo strany osoby, voči ktorej existovalo dôvodné podozrenie alebo vznesené obvinenie z ich porušenia, komisia zároveň navrhne príslušnému štatutárnemu orgánu, ktorý ju preverením poveril, návrh nápravných

¹⁹ Podozrivý, resp. obvinená osoba, členovia etickej komisie, oznamovateľ, svedkovia, prípadne iné relevantné subjekty ad hoc.

²⁰ ENRIO Handbook on Whistleblower Protection in Research, dostupné online: <http://www.enrio.eu/news-activities/enrio-publishes-the-handbook-on-whistleblower-protection-in-research/>

alebo sankčných opatrení úmerných závažnosti preverovaného porušenia (*princíp proportionality*),

- g) osoba, ktorej sa konaním pred komisiou preukázalo porušenie princípov a noriem výskumnej integrity a etiky, má právo sa proti záverom komisie odvolať a žiadať ich opätovné preskúmanie v opakovanom konaní pred komisiou (*právo na spravodlivé konanie*),
- h) v prípade, že sa porušenie na strane danej osoby nepreukázalo a existuje dôvodný predpoklad, že konanie pred komisiou môže tejto osobe spôsobiť akúkoľvek ujmu, komisia zároveň navrhne primerané opatrenia na očistenie jej dobrého mena a nápravy jej dobrej povesti v akademickej, vo vedeckej alebo v odbornej obci danej organizácie alebo inštitúcie, ako aj v prípade potreby zverejnenie primeranej informácie v tomto zmysle (*princíp spravodlivosti, princíp nespôsobenia ujmy, princíp nápravy utrpenej krivdy*),
- i) osoba, ktorá v dobrom úmysle a primeraným, dostatočne diskrétnym spôsobom ohlásila príslušným štruktúram danej inštitúcie alebo organizácie dôvodné podozrenie z porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky nebude v súvislosti s týmto konaním niesť v rámci tejto organizácie alebo inštitúcie žiadne negatívne následky a v prípade potreby jej bude poskytnutá adekvátne ochrana a pomoc²¹.

5.3. Odporúčania: Procedúra preskúmania porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky

- a) Porušenie princípov a noriem výskumnej integrity a etiky sa má rýchlo objasniť a spravodlivo vyriešiť. Inštitúcia zabezpečí, aby sa predišlo jeho predčasnej publicite (pred ukončením procesu šetrenia).
- b) Pravidlá na preverovanie porušenia rešpektujú spoločný záujem zúčastnených strán spočívajúci v ochrane svojej dobrej povesti, avšak pri zachovaní princípu transparentnosti.
- c) Procedúra preskúmania porušenia sa delí do dvoch základných fáz: predbežné zisťovanie a hlavné konanie.

5.3.1. Predbežné zisťovanie (prvá fáza)

- a) Úlohou predbežného zisťovania je zistenie skutkovej podstaty a posúdenie, či je obvinenie dostatočne podložené pri zachovaní rovnováhy medzi právom obvineného a toho, kto obvinenie vzniesol, s prihliadnutím na dôvernoscť, ako aj na potrebu zaujať jasné stanovisko k faktom v rozumne krátkom čase.
- b) V predbežnej fáze sa rešpektuje prezumpcia nevinu obvineného.
- c) Predbežné zisťovanie sa končí rozhodnutím o tom, či je obvinenie oprávnené a vyžaduje ďalšie preskúmanie alebo či je obvinenie nepodložené.

²¹ [Zákon č. 54/2019 Z. z.](#) o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;

[The Directive\(EU\) 2019/1937](#) of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the Protection of Persons Who Report Breaches of Union Law. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CE_EX%3A32019L1937;

[ENRIO Handbook on Whistleblower Protection in Research](#), dostupné online: <http://www.enrio.eu/news-activities/enrio-publishes-the-handbook-on-whistleblower-protection-in-research/>

- d) Ak je obvinenie oprávnené a vyžaduje ďalšie preskúmanie, je potrebné prihliadnuť na formu a mieru zavinenia.

5.3.2. Hlavné konanie (druhá fáza)

- a) Úlohou hlavného konania je zistenie ďalších skutočností potrebných na konečné vyhlásenie o preverovanom porušení, najmä vypočutie svedkov, získanie a skúmanie dôkazov.
- b) Hlavné konanie je neverejné. Spravidla prebieha vo forme ústneho rokovania.
- c) Záverom hlavného konania je formálne vyhlásenie o tom, či došlo k preukázaniu porušenia ustanovení etického kódexu (porušenia noriem a princípov výskumnej integrity a etiky) a o navrhovanom postihu.
- d) Hlavné konanie sa končí spracovaním písomného odporúčania pre štatutárny orgán. Písomné odporúčanie obsahuje výrok a primerané odôvodnenie.²²

Článok 6. Záverečné a prechodné ustanovenie

(1) Kódex výskumnej integrity a etiky na Slovensku nadobúda účinnosť dňom schválenia vládou Slovenskej republiky.

(2) Inštitúcie a organizácie (právnické osoby) pôsobiace v oblasti vedy, výskumu, vývoja a akademickej práce podľa s čl. 2.2 zosúladiť existujúce etické kódexy do 12 mesiacov od účinnosti podľa ods. 1 tohto článku.

²² [Správna vedecká prax](#), Odporúčanie APVT, nov. 2004

Centrum vedecko-technických informácií SR

Lamačská cesta 8/A

811 04 Bratislava

www.cvtisr.sk

